

Úvod do filozofie 2/Filozofie 2

Racionalismus, pan(en)teismus a pluralismus

René Descartes (1596–1650)... aneb Důvěra ve vlastní rozum!

- francouzský filosof, matematik a fyzik.
- stěžejní dílo:

Rozprava o metodě (1637),

Meditace o první filosofii (1641),

Principy filosofie (1644).

Základní otázka: Můžou nám smysly zprostředkovat pravdivé poznání?

Pretty women right?
Go ahead, look at them right side up and see what happens.

Pretty women right?
Go ahead, look at them right side up and see what happens.

<http://virality.cz/opticke-klamy/>

- hledání toho, co je **jasné a zřetelné** → hledání jistoty.
- metodická skepse: od zpochybnění všeho k jistotě svého (myslícího) Já.

„Co je však jisté? Pochybovat musím nejen o všem, co jsem se naučil ve školách, z knih anebo stykem s lidmi, nýbrž i o tom, zda tento svět, který mne obklopuje, skutečně existuje, anebo je pouhým výmyslem, a zda jej vnímám takový, jaký je - vždyť vím, že člověk je často obětí mnohých smyslových klamů. (...) Můžeme předpokládat, že není Bůh, ani nebe, ani tělesa; že sami nemáme ruce, ani nohy, ani celé tělo. Nemůžeme však předpokládat, že nejsme my sami, kteří to myslíme. Nelze tvrdit, že by to, co myslí, v té chvíli, kdy to myslí, neexistovalo. Takže tato myšlenka: Myslím, tedy jsem („Ego cogito, ergo sum“), je ze všech první a nejjistější.“

(Aluze na sv. Augustina: „*Pochybuji, tedy jsem.*“)

Metoda vědeckého zkoumání - dedukce

1. Nezahrnovat do svých soudů nic, než to, co se jeví mému duchu tak jasně a zřetelně, že je to nepochybné;
2. Problém rozdělit na dílčí otázky (analýza problému);
3. Postupovat od jednoduššího ke složitějšímu;
4. Dělat průběžné výčty, přehledy a kontroly.

Hledání substance...

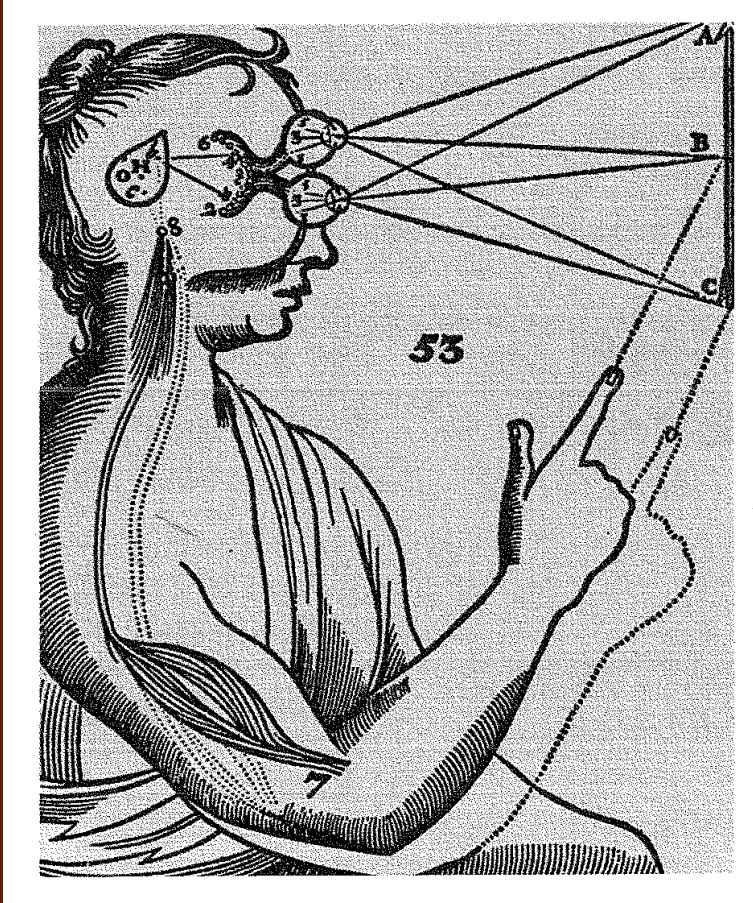
- dualistická pozice:

res extensa (věc rozprostraněná, příroda, fyzické objekty) a
res cogitans (věc myslící, duše)

→ **body-mind problém**

↓
problém s interakcí

↓
neurofyziologické řešení!

A kde je Bůh? Hledání třetí substance?

- **ontologický důkaz Boha** → idea Boha nemůže pocházet ze smyslového vnímání vnějšího světa (stejně jako to je u matematických tvrzení).
- **teorie vrozených idejí** → „konečný a nedokonalý tvor (člověk) si nemůže sám ze sebe vytvořit ideu nekonečné a dokonalé bytosti (Boha).

„K vlastnostem dokonalé bytosti musí nutně náležet i pravdivost. Kdyby Bůh nebyl pravdivý, nebyl by dokonalý. Je tedy nemyslitelné, aby mne chtěl pravdymilovný Bůh klamat a předstíral před mým zrakem tento svět pouze jako klamný přelud.“

Od epistemologie k ontologii... a zase zpět k epistemologii!

Baruch (Benedictus) Spinoza (1632-1677)... věčný štvanec aneb Od Boha k Přírodě

- holandský filozof židovského původu.
- stěžejní dílo: *Etika vyložena způsobem užívaným v geometrii* (1677), *Traktát teologicko-politický* (1669).
- překonání karteziánského dualismu.
- není jiné substance kromě Boha → Bůh je nekonečný, je ve všem, mimo něj nic neexistuje → **Deus sive Natura!**
Bůh jako *causa sui*.

- rozprostraněnost a duše jsou jenom 2 různé mody (projevy) jedné substance (substance má nekonečný počet modů, ale jenom tyto dva jsou člověku přístupné).
- rozdíl mezi Bohem a světem:
Bůh - *natura naturans* (tvořící podstata),
svět - *natura naturata* (stvořená příroda).

Panteismus nebo panenteismus?

- odmítnutí antropomorfní představy Boha.

Hledání etického řádu v geometrii

- svět se řídí (přírodními) zákony → vliv **stoicismu** – mezi zákony hmoty a ducha (či mravního světa) nemůže být žádný rozpor.
- rozumný člověk pochopí, že sobectví by bylo proti němu a že se bez druhých nikdy neobejde.
- etika je základ státu - *minimální zásah státu do života občana*, ale především svoboda názorů a mír!
- podmínkou dosažení svobody (a štěstí) je **ovládnutí afektů** (stavů těla), jimiž se zvětšuje/zmenšuje schopnost něco konat.

Gottfried Wilhelm Leibniz (1646–1716) aneb Svět plný monád

- německý filosof, matematik, logik („poslední polyhistor“).
- předchůdce moderní (binární) logiky a analytické filosofie.
- stěžejní dílo: *Teodicea* (1710),
Monadologie (1714).
- kritizuje fyzikální mechanicismus.
- jedinou substancí jsou monády
→ ***pluralismus***.

Co jsou monády?

1. monády jsou **body** - základ skutečnosti jsou bodové substance. Tento základ tedy není kontinuum.
2. monády jsou **silová** (energetická) **centra** - těleso není nic jiného než komplex bodových silových center.
3. monády jsou **duše** - bodové monády jsou oduševnělé, ale liší se ve schopnosti představ – percepce (vyšší monády, jako je lidská duše, mají vědomí - schopnost percepce i sebeuvědomění – apercepce. Nejvyšší monáda - Bůh, má nekonečné vědomí, je vševědoucí).
4. monády jsou **individua**. Neexistují dvě stejné monády. Každá monáda, zrcadlí univerzum svým vlastním, jedinečným způsobem. Monády jsou navenek uzavřeny – nemají žádná „okna“ – navzájem se neovlivňují.

Pokud se monády neovlivňují, jak je možný pohyb?

- teorie *předzjednané harmonie* – monády spolu tvoří harmonický celek (Boží zásluhou!).

Nejlepší z možných světů aneb *Teodicea!*

kdyby stvořený svět nebyl nejlepší, tak by musel existovat nějaký lepší, který by Bůh buď neznal (pak by ale nebyl vševědoucí!), nebo by ho nedokázal stvořit (pak by ale nebyl všemohoucí!), nebo by ho stvořit nechtěl (pak by ale nebyl neskonale dobrý a milující!).

- kde se pak ale v nejlepším možném světě bere hřích, utrpení a **zlo**?!

3 druhy zla:

- *metafyzické* – svět je konečný;
- *fyzické* (utrpení a bolest) – plyne z metafyzického;
- *mravní* – stvořená bytost nutně chybuje a hřeší (jelikož má možnost svobodné volby!).

